

УДК 339.9.012

DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-6-14>**Свтушенко В.А.***кандидат економічних наук, професор,
професор кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна***Шуба Т.П.***кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри маркетингу, менеджменту та підприємництва
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна***Нежельська О.С.***студентка
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна***Yevtushenko Victoria***PhD, Professor,
Professor of the Department of Marketing, Management and Entrepreneurship
V.N. Karazin Kharkiv National University***Shuba Tetyana***PhD, Associated Professor,
Professor of the Department of Marketing, Management and Entrepreneurship
V.N. Karazin Kharkiv National University***Nezhelska Olena***Student
V.N. Karazin Kharkiv National University*

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

RISK MANAGEMENT OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF THE ENTERPRISE

АНОТАЦІЯ

Управління ризиками є важливим видом діяльності на підприємстві, що займається зовнішньоекономічною діяльністю, тому що така діяльність спрямована на пом'якшення впливу ризику на результат діяльності компанії. Управління ризиками являє собою окрему специфічну сферу діяльності та вимагає професійних знань у сфері ведення та аналізу господарської діяльності, методів оптимізації, страхових операцій тощо. Стаття присвячена аналізу управління ризиками зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Розглянуто та проаналізовано основні поняття, елементи ризику та його складові групи. Вивчення ризику на підприємстві необхідне для розуміння та мінімізації факторів ризику для подальшої успішної діяльності компанії. Управління ризиками зовнішньоекономічної діяльності підприємства необхідне для прогнозування настання ризикової події та для розроблення вчасних дій і заходів для зниження чи запобігання ризику.

Ключові слова: управління ризиком, ризик, методи мінімізації ризиків, індикатори ризику, елементи управління ризиком.

АННОТАЦИЯ

Управление рисками является важным видом деятельности на предприятии, которое занимается внешнеэкономической деятельностью, так как такая деятельность направлена на смягчение воздействия риска на результат деятельности компании. Управление рисками представляет собой отдельную специфическую сферу деятельности и требует профессиональных знаний в области ведения и анализа хозяйственной деятельности, методов оптимизации, страховых операций и тому подобное. Статья посвящена анализу управления рисками внешнеэкономической деятельности предприятия. Рассмотрены и проанализированы основные понятия, элементы риска и его составляющие группы. Изучение риска на пред-

приятии необходимо для понимания и минимизации факторов риска для дальнейшей успешной деятельности компании. Управление рисками внешнеэкономической деятельности предприятия необходимо для прогнозирования наступления рисковомого события и для разработки своевременных действий и мер по снижению или предотвращению риска.

Ключевые слова: управление риском, риск, методы минимизации рисков, индикаторы риска, элементы управления риском.

ANNOTATION

Risk management is an important type of activity in the enterprise engaged in foreign economic activity. Because such activities are aimed at mitigating the impact of risk on the company's performance. Risk management is a separate specific area of activity and requires professional knowledge in the field of conducting and analyzing business activities, its optimization methods, insurance operations, etc. In the practice of market economy, the fact that the presence of risk in the activities of free market participants in order to obtain the maximum possible results is part of their strategy and tactics is fully confirmed. However, if the risk-saturation of the activity is not carried out a comprehensive analysis, does not take into account all the possible consequences of risky actions and the complex characteristics of a particular market participant, it leads to unpredictable, in most cases negative consequences. The article is devoted to the analysis of risk management of foreign economic activity of the enterprise. The basic concepts, elements of risk and its components are considered and analyzed. The study of risk in the enterprise is necessary to understand and minimize risk factors for further successful operation of the company. With the development of market relations in Ukraine and the expansion of the number of business entities engaged in foreign trade, there are new factors that affect the functioning of exporting enterprises

– this is, first of all, the frequency of decision-making related to the increasing risk with the further development of entrepreneurship. Any enterprise that has foreign economic activity needs to plan its resources to balance the unstable external environment, successfully and clearly anticipate risks and be able to prevent them. Ignoring the issues of timely determination of the degree of acceptable risk can lead to bankruptcy or other, less complex negative phenomena. Risk management of foreign economic activity of the enterprise is necessary to predict the occurrence of a risk event and to develop timely actions and measures to reduce or prevent risk.

Key words: risk management, risk, risk minimization methods, risk indicators, elements of risk management.

Постановка проблеми. Будь-яка компанія, здійснюючи контроль та управління ризиками, має на меті виявлення негативних та загрозливих факторів з погляду фінансово-економічних показників, ефективності господарської діяльності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Це зумовлено тим, що всі процеси функціонування пов'язані між собою, і якщо будь-який елемент однієї ланки попадає в зону ризику, то це безпосередньо впливає на ефективність діяльності підприємства в цілому. Саме тому невіддале управління ризиками може стати загрозливим фактором для ефективної діяльності компанії. Отже, питання управління ризиками зовнішньоекономічного підприємства є актуальним у сучасному розвитку економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань управління ризиками займаються як вітчизняні, так і іноземні вчені: Л.І. Донець, А.Д. Войцещук, П.Я. Пісной, П.К. Сидорук, Ю.В. Столетов, О.І. Пушкар, М.Г. Розенберг, Дж. Роггер та інші. У працях цих авторів розглянуто загальні ризики підприємницької діяльності, наведено класифікації за видами ризиків, характеристики методів їх вимірювання, управління, моделювання та зниження.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Щоб підприємства вели ефективну діяльність, їм необхідно бути гнуч-

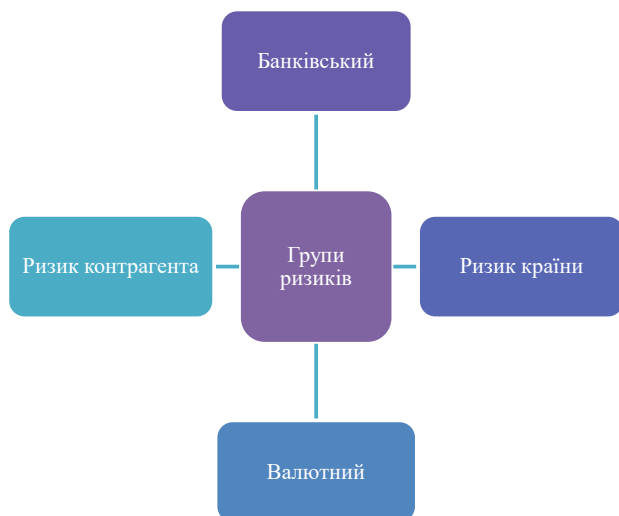

Рис. 1.1. Основні групи ризиків у зовнішньоекономічній діяльності

Джерело: розроблено автором за джерелом [4]

кими до умов та вимог зовнішнього середовища. Необхідно завжди бути в курсі зовнішніх подій та вчасно на них реагувати. Також важливим кроком є аналіз ризиків інших зовнішньоекономічних підприємств, залучення їхніх рішень та досвіду.

Постановка завдання. Головною метою цієї роботи є дослідження теоретичних основ та проведення дослідження з питання управління ризиками зовнішньоекономічних підприємств; оцінка методів мінімізації ризиків в компанії; оцінка методів управління ризиками.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління ризиками являє собою окрему специфічну сферу діяльності та вимагає професійних знань у сфері ведення та аналізу господарської діяльності, методів оптимізації, страхових операцій тощо.

Аналізуючи міжнародну практику, доцільно врахувати важливе значення аналізу ризиків, адже великий відсоток операцій, які пов'язані з комерційною діяльністю, закінчуються невдало через низький рівень уваги до управління ризиками.

Під час ведення зовнішньоекономічної діяльності компанії стикаються з такими основними групами ризиків (рис. 1.1).

Детальніше проаналізуємо кожну групу ризику для виявлення сегментів, на які він впливає:

1. Банківський ризик має взаємозв'язок із втратами, що виникають через недостатню банківську фінансову стабільність, адже на діяльність банку впливає багато зовнішніх та внутрішніх чинників.

2. Ризик країни. Такий ризик пояснюється політичними, економічними, культурними та соціальними подіями в країні, в яку надходить експорт. Цей ризик напряму пов'язаний з питанням організації зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

3. Валютний ризик реалізується у коливаннях валютних курсів та наражає на валютний ризик всіх суб'єктів господарювання, що мають валютні рахунки.

4. Ризик контрагента відображається у недотриманні умов виконання контракту. Щоб уникнути цього ризику, необхідно обов'язково прописувати фінансову відповідальність сторін [6, с. 197].

Проте, окрім вищенаведених ризиків, у зовнішньоекономічному середовищі є багато специфічних ризиків, з котрими також стикаються підприємства. Вони не віднесені до основної групи ризиків, оскільки мають специфічний характер та трапляються вкрай рідко.

Виробничо-збутовий ризик полягає у можливості ризику, що пов'язаний з виробництвом, поставкою продукції згідно з документацією, налагодженням комунікацій із постачальником сировини тощо. Це та група ризику, котра містить в собі елементи виробництва, збуту, його маркетингової сторони, контролю та якості [9, с. 87].

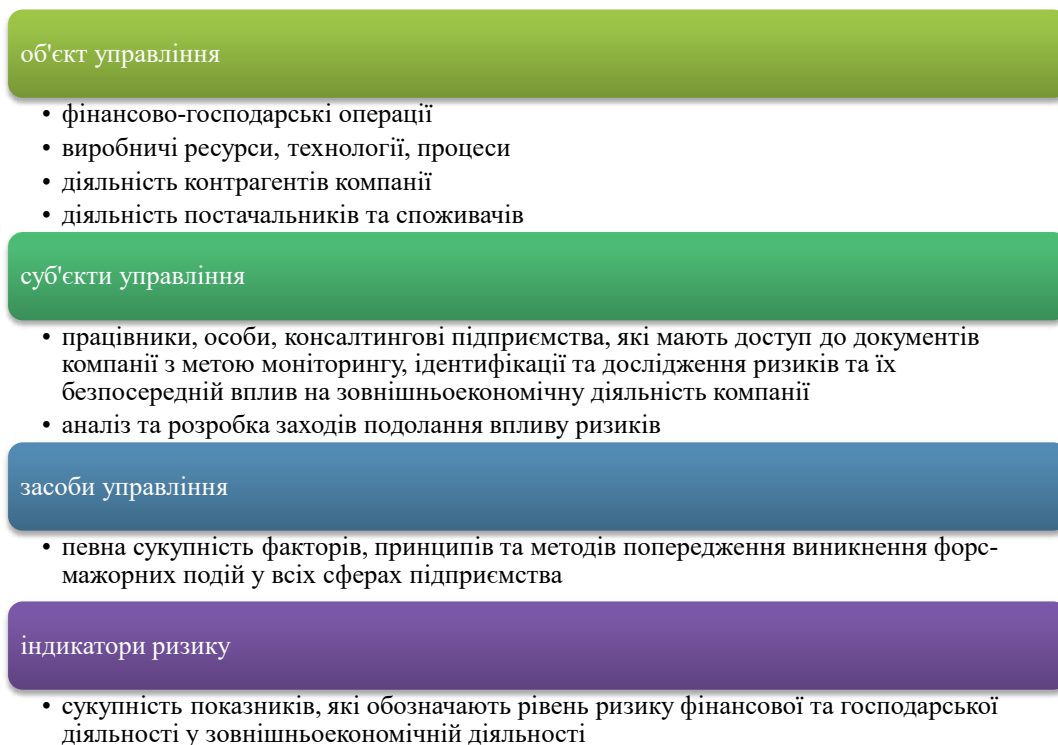

Рис. 1.2. Елементи управління ризиком

Джерело: розроблено автором за джерелом [2]

Ризики, котрі пов'язані із міжнародними виставками та ярмарками, які побудовані на комерційній основі.

Такий ризик може відобразитися у формі невідповідного, непопулярного заходу, неможливості контролю за рекламною діяльністю підприємства, яке рекламує.

Компанія може неправильно визначити цільову аудиторію, яка буде присутня, або неправильно визначити цільовий сегмент партнерів та споживачів тощо.

Організаційні ризики відображають можливе недотримання термінів здачі окремих видів робіт, форс-мажорні обставини на виробництві чи у плануванні [9, с. 89].

Ризик плинності кадрів знаходить свою реалізацію у персоналі, який їде працювати на закордонні підприємства, незбереженні комерційної таємниці, розкритті тактичних та стратегічних планів підприємства конкурентам.

Управління ризиком являє собою підсистему у структурі підприємства та має свої особливі елементи, що зображені на рис. 1.2.

Контроль та управління ризиками має на меті виявлення негативних та загрозливих факторів з погляду фінансово-економічних показників, ефективності господарської діяльності як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках.

Це зумовлено тим, що всі процеси функціонування пов'язані між собою, і якщо будь-який елемент однієї ланки попадає в зону ризику, то це безпосередньо впливає на ефективність діяльності підприємства в цілому.

Щоб досконально оцінити та проаналізувати всі можливі загрози, розглянемо рівні управління ризиками (рис. 1.3).

На сучасному етапі розвитку компанії використовують декілька основних підходів до управління ризиком, які наведені в рис. 1.4. Детальніше проаналізуємо кожний із підходів та які особливості має кожен.

1. Активний підхід полягає в тому, що компанія використовує всю інформацію підприємства для запобігання ризику, а також активно використовує всі засоби щодо мінімізації ризиків.

2. Пасивний підхід має на меті те, що компанія починає вживати будь-які заходи після настання ризику, тобто спрямовувати свої дії вже на нейтралізацію наслідків, а не причин.

3. Адаптивний підхід полягає в тому, що компанія вибирає альтернативний для неї варіант адаптації підприємства до ситуації. Тобто компанія реагує на зміни в момент їх здійснення [3, с. 312].

Компанії використовують певні етапи, які дають змогу підприємству подолати та мінімізувати ризики, які виникли в періоді діяльності (рис. 1.5).

Також підприємство має уникати ризику, якщо це можливо, проте якщо ні, то найефективнішим буде використати метод мінімізації або альтернативних рішень.

Під час здійснення зовнішньоекономічної діяльності компанія стикається також з групою фінансових ризиків, адже фінансова діяльність завжди супроводжується ризиком.

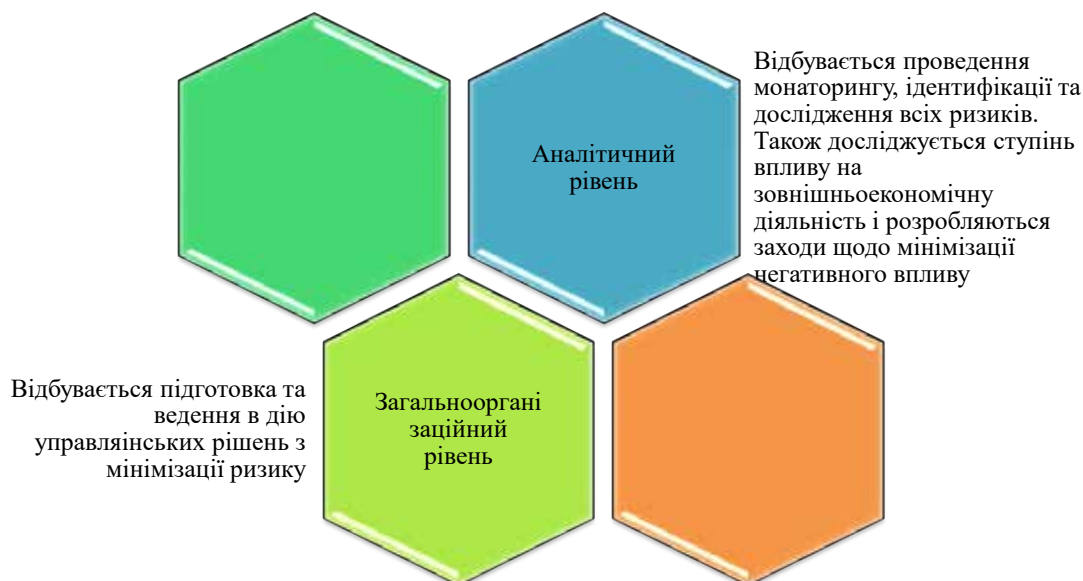

Рис. 1.3. Рівні управління ризиками на підприємстві

Джерело: розроблено автором за джерелом [8]

Фінансовий ризик реалізується невизначеністю та нестабільністю зовнішнього середовища, до якого будь-яка компанія має підлаштуватися автоматично. Такий ризик формується через невизначений вплив різних елементів міжнародного середовища. Фінансовий ризик передбачає виникнення непрогнозованих фінансових витрат у господарській діяльності, що пов'язана із зовнішньоекономічними операціями [5, с. 370].

Для успішної діяльності підприємствам треба здійснювати контроль та управління такими ризиками (рис. 1.6).

Реалізація таких заходів передбачає прогнозування вірогідності настання ризикової події, що дає підприємству можливість вчасно реалізувати заходи з уникнення ризику або мінімізації його наслідків.

Тобто можна стверджувати, що управління і ризик виступають взаємозалежними елементами економічної системи.

Ризики взаємопов'язані з функціями менеджменту: плануванням, організацією, управлінням персоналу, контролем тощо. Тобто це свідчить про те, що компанії необхідно мати спеціальний менеджмент ризику, підсистему управління, яка базується на збиранні, вивченні та обробці інформації для подальшого формування та реалізації стратегії.

Проаналізуємо методи управління ризиком та їх характеристики для подальшого аналізу (рис. 1.7).

Розглянемо кожний метод, чим він характерний.

1. Перший метод – це запобігання ризику.

Таке управління має на меті розроблення таких заходів, котрі виключають можливість додаткового прибутку, як наслідок, це негативно впливає на розвиток підприємства.

2. Другий метод – це зменшення негативного впливу ризику на результати виробництва та діяльності підприємства в цілому. Такий метод являє собою сукупність певних заходів із підвищення якості, планування, управління технологічними процесами, підвищення управлінського регулювання на підприємстві тощо.

3. Третім методом є передача ризику. Такий метод має на меті передачу відповідальності за підприємство на треті особи за допомогою укладання договорів та підписання контрактів.

4. Останнім, четвертим методом управління ризиком є оволодіння ним. Такий метод є ефективним за правиль-

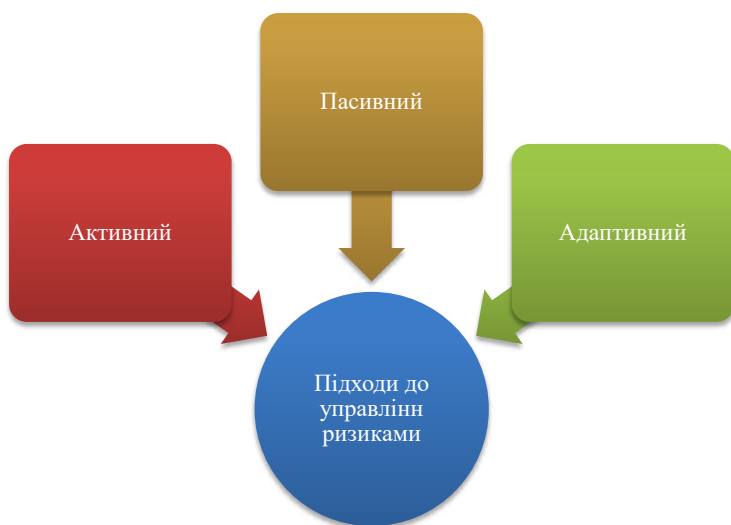

Рис. 1.4. Підходи до управління ризиком на підприємстві

Джерело: розроблено автором за джерелом [10]

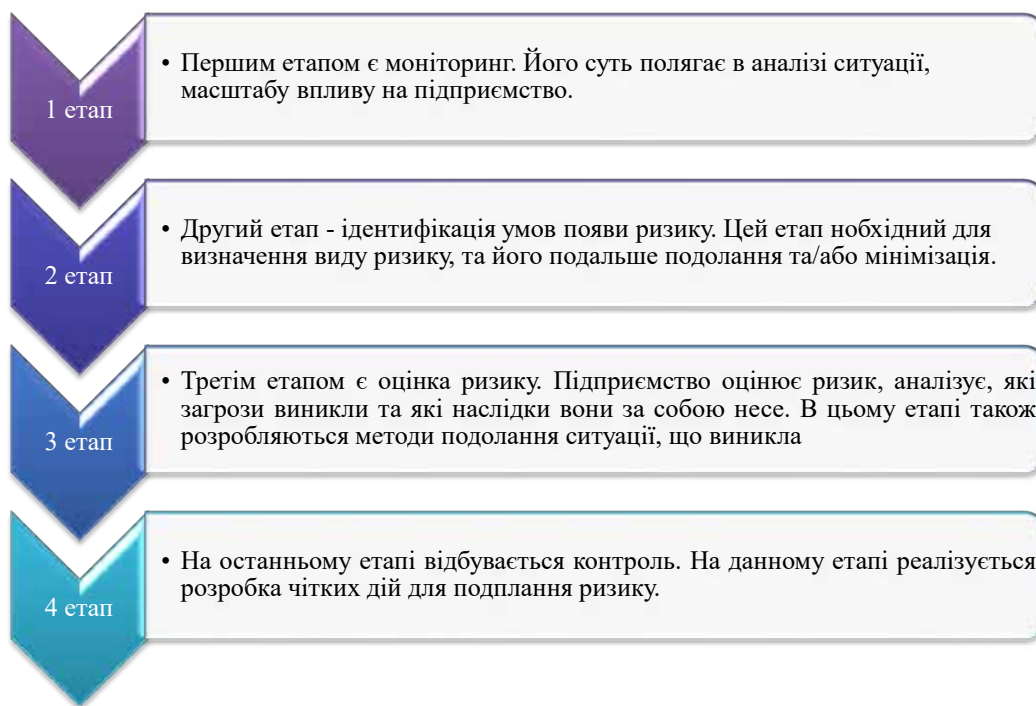

Рис. 1.5. Етапи подолання ризиків

Джерело: розроблено автором за джерелом [2]

Рис. 1.6. Етапи управління фінансовими ризиками

Джерело: розроблено автором за джерелом [4]

ної його реалізації. Компанія повинна чітко оцінювати свої можливості щодо прибутку та мати всі заходи щодо подолання чи мінімізації ризику [1, с. 47; 6, с. 198].

Висновки. Для управління ризиками зовнішньоекономічної діяльності підприємства необхідно мати достатню інформації про економічну, політичну, соціальну складові частини ризику, тобто мати стійкий фундамент з інформації для прийняття правильних управ-

лінських рішень, що відображаються на господарській діяльності підприємства.

Ризиками зовнішньоекономічної діяльності підприємства можна управляти, використовуючи різні методи для їх прогнозування та вжиття заходів щодо зниження чи запобігання ризику. В основі управління ризиком необхідно використати цілеспрямований пошук інформації та організацію роботи зі зниження ступеня ризику.

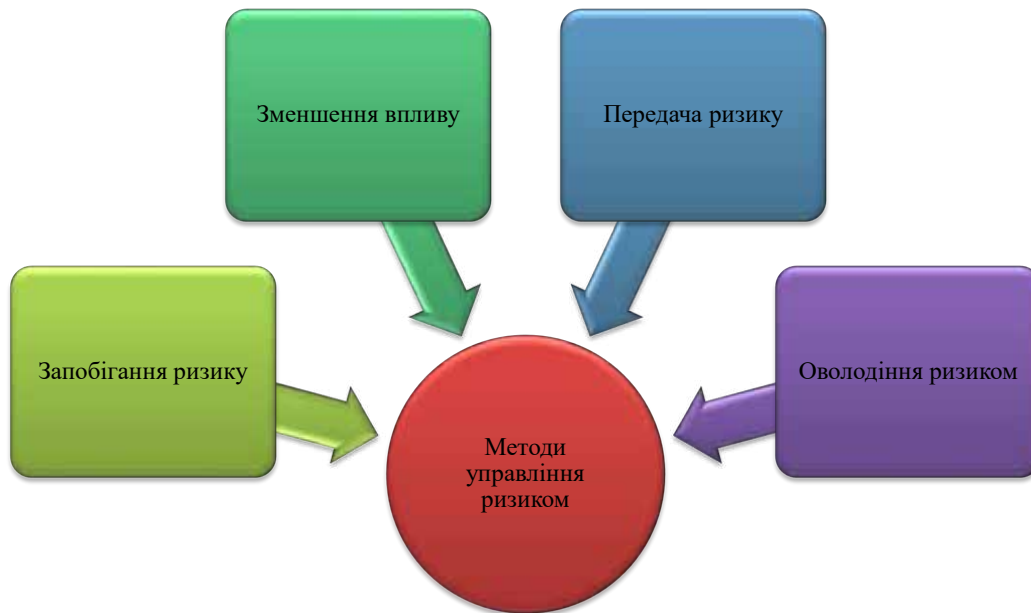

Рис. 1.7. Методи управління ризиком

Джерело: розроблено автором за джерелом [9]

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Андрейчикова А.М. Еволюція поглядів на проблему ризику в економічній науці. Дніпропетровськ, 2014. 38–49 с.
2. Вітлінський В.В., Ризикологія в економіці та підприємстві. Київ, 2015. 480 с.
3. Войцещук А.Д. Регулювання ризиків. Хмельницький, 2013. 312 с.
4. Донець Л.І. Економічні ризики та методи їх вимірювання. Київ, 2016. 312 с.
5. Петряєва З.Ф. Методичне забезпечення управління фінансовими ризиками підприємства. Харків, 2018. 368–374 с.
6. Рета М.В. Класифікація ризиків зовнішньоекономічної діяльності. Київ, 2017. 196–201 с.
7. Сидорук Н.Л. Система управління економічними ризиками господарської діяльності підприємства. Суми, 2014. 46 с.
8. Столетов Ю.В. Управління ризиками, як елемент державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Київ, 2016. 376 с.
9. Сисюк С.В. Оцінка та страхування ризиків у зовнішньоекономічній діяльності: обліковий аспект. Житомир, 2015, 86–90 с.
10. Шегда А.В. Ризики в підприємстві: оцінювання та управління. Київ, 2014. 271 с.
2. Vitlinskyi V.V. (2015) *Ryzykologhiia v ekonomitsi ta pidpriemnytstvi* [Riscology in economics and business]. Kyiv, 480 p.
3. Voitseshchuk A.D. (2013) *Rehuliuвання ryzykiv* [Risk management]. Khmelnytskyi, 312 p.
4. Donets L.I. (2016) *Ekonomichni ryzyky ta metody yikh vymiryuvannya* [Economic risks and methods of their measurement]. Kyiv, 312 p.
5. Petriaiieva Z.F. (2018) *Metodychne zabezpechennia upravlinnia finansovymy ryzykamy pidpriemstva* [Methodological support for the financial risk management of the enterprise]. Kharkiv, 368–374 pp.
6. Reta M.V. (2017) *Klasyfikatsiia ryzykiv zovnishnoekonomichnoi diialnosti* [Classification of risks of foreign economic activity]. Kyiv, 196–201 pp.
7. Sydoruk N.L. (2014) *Systema upravlinnia ekonomichnymy ryzykamy hospodarskoi diialnosti pidpriemstva* [Economic risk management system of economic activity of the enterprise]. Sumy, 46 p.
8. Stolietov Yu.V. (2016) *Upravlinnia ryzykamy, yak element derzhavnoho rehuliuвання zovnishnoekonomichnoi diialnosti* [Risk management as an element of state regulation of foreign economic activity]. Kyiv, 376 p.
9. Sysiuk S.V. (2015) *Otsinka ta strakhuvannya ryzykiv u zovnishnoekonomichnii diialnosti: oblikovyi aspekt* [Risk assessment and insurance in foreign economic activity: accounting aspect]. Zhytomyr, 86–90 pp.
10. Shehda A.V. (2014) *Ryzyky v pidpriemnytstvi: otsiniuvannya ta upravlinnia* [Risks in entrepreneurship: evaluation and management]. Kyiv, 271 p.

REFERENCES:

1. Andreichykova A.M. (2014) *Evolutsiia pohliadiv na problemu ryzyku v ekonomichnii nauksi* [Evolution of views on the problem of risk in economics]. Dnipropetrovsk, 38–49 pp.